פארו עלי

מאמרת הגה"צ
ר' אברהם צבי קלוגער שליט"א
רב דק"ק נוה ישראל

פרשת ויצא
תשפ"ז

יהוד השבת

דרכי עבודת ה'
הנלמדים מהלכות שבת

מלאכת הלש

לישת ה'עיסה' העשויה מקמח ומים – חיבור הנשמה בגוף כדי לעשות להשי"ת דירה בתחתונים

כל אחת ממלאכות שבת מבטאת עוד גוון של כח החידוש והיצירה שיש לאדם, ול"ט מלאכות אלו הן השורשים של כח היצירה שבבריאה, והם גם המלאכות שאיתם 'יצר' השי"ת את העולם. וכאשר יהודי נח ושובת בשבת קודש מכל המלאכות, הוא מבטא בכך שהשי"ת הוא שעשה עושה ויעשה לכל המעשים, והוא מעיד שכל מה שהוא עשה במשך כל ימות השבוע - הרי זה בשליחות השי"ת, ויחד איתו כביכול, וכמאמר חז"ל שהשומר שבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

והנה במלאכת 'הלש' אנו רואים את כח היצירה של האדם בתקפו. שכן אף שבכל המלאכות האדם 'יוצר' [כנ"ל], אולם בפעולת הלישה ניכר לעין ממש איך האדם לוקח בידיו שני דברים, קמח ומים, וגובל אותם ולש אותם, עד שנוצרת מציאות חדשה, הלא היא העיסה, שאינה רק 'תערובת' של קמח ומים, אלא 'בריאה' חדשה.

ואחר שנתבאר שה'יצירה' שיש במלאכת לש היא העירוב והחיבור של שני דברים לכדי חטיבה אחת, עד שנעשה מכך מציאות חדשה [של 'עיסה'], יש לבאר מה שמלאכה זו [ומלאכת האפיה שבאה לאחר מכן] אינה נצרכת לצורך מאכלם של בעלי החיים, כי אם לקיום המין האנושי - בשונה מהמלאכות שקודם לכן, שנצרכות גם לקיומם של הבעלי חיים [לא מיבעיא הזורע והחורש וכו', אלא אפילו מלאכת הטוחן - יש בעלי חיים שמאכלם צריך לעבור תהליך של טחינה ופירור, אולם מלאכת הלישה - והאפיה - שייכת רק למין האדם], כי חיבור הקמח והמים לעיסה אחת, מבטא את כללות עבודת האדם בהאי עלמא, שכן המים מגיעים מהעליונים, והקמח מהתחתונים, והאדם עומד ולש ומגבל, ומחבר בזה תחתונים ועליונים, שמים וארץ, שזוהי תכלית הבריאה, לעשות להשי"ת דירה בתחתונים.

ועוד זאת, שעצם מהות האדם וצורת בריאתו היתה באופן של 'לש', וזה בשני רובדים: הן בעצם בריאת [הגוף של] אדם הראשון, שהשי"ת לקח עפר מהאדמה, וגיבלו ולש אותו עד שנוצרה צורת האדם. והן מצד ההרכבה המופלאה שיש באדם - גוף מהתחתונים ונשמה מהעליונים, וביחד נמצאת לפנינו יצירה חדשה ומופלאה, המורכבת מגוף ונשמה, תחתונים ועליונים, ורק על ידה מתקיימת התכלית של 'דירה בתחתונים', על ידי שמתחוללת בקרבו תמיד 'מלחמה' [-שורש תיבת 'לחם'] בין כח הרע וכח הטוב, שהרי האדם מורכב משניהם כנ"ל, וכאשר האדם מגביר את כח הטוב, מתקיים התכלית של גילוי כבודו בתוך הגשמיות, בתחתונים.

נמצא, שאכילת הלחם ה'מורכב' הוא עבודתו של האדם שבידו נמסר כח הבחירה [והיצירה], המורכב גם הוא משני הפכים, ומה שעיקר אכילת האדם הוא הפת, הרי זה בא ללמד ולהורות על מעלת האדם המורכב מב' הפכים, תחתונים ועליונים, ועם שניהם ביחד הוא עושה להשי"ת מעון ודירה בתחתונים.

מובן איפא, שאמנם עבודת האדם לעסוק בגילוי כבוד מלכותו היא עבודת חיים, בכל מחשבה דיבור ומעשה, יום-יום שעה-שעה, אולם יש לכך ביטוי מיוחד באכילת הלחם דיקא, שאזי הזמן גרמא להכיר בכך שגם יצירתו ובחירתו - הכל נעשה על ידי השי"ת הנותן לו כח לעשות חיל.

ובזה נקבל משמעות חדשה במה שנפסק להלכה (שו"ע או"ח קסז ד) שבשעה שהאדם מברך ברכת המוציא, יש לאחוז את הפת בידיו [-ובעשר אצבעותיו, כנגד עשרת המצוות שיש בפת, עי"ש בנו"כ], ולפי מה שנתבאר יובן עומק הענין, שהרי ידי האדם מורות ביותר על כח הבחירה שניתנה לו, כלשון הרמב"ם שהבחירה ב'יד' האדם, שהרי ידיו מבטאים את כוחו לפעול וליצור בבריאה, ולכן כאשר מברכים על הלחם [ה'מורכב'], צריכים לאחוז בו בידיו דייקא, ובאופן הזה לברך לה' אלוקיו הנותן לו כח לעשות חיל.

אשיחה בחוקיך

נקודה של התבוננות וחיזוק על פרשת השבוע

"ויהי בבוקר והנה היא לאה" – השי"ת מכוין את היהודי בדרכי העבודה

סדר הזיווג של יעקב עם רחל ולאה - מעשה אבות סימן לבנים

בפרשת השבוע מסופר בהרחבה על הזיווג של יעקב אבינו עם רחל ולאה והשפחות, ולידת נשמות ישראל. וגם כל האריכות בענין צאן לבן נוגעת לבירור נשמות ישראל מעומק הקליפות, כנודע וכמבואר בהרחבה בספה"ק.

בתורה הקדושה נאמר, שיעקב אבינו רצה לישא את רחל, וכיון שהוא חשש שלבן ירמה אותו, הוא עשה סימנים שונים, אך כל זה לא עזר לו, ולבן החליף את רחל בלאה - "ויהי בבוקר והנה היא לאה". ובהמשך הפרשה מסופר שיעקב אבינו עבד עוד שבע שנים כדי לישא את רחל. וכאשר מתבוננים בהמשך רואים שרוב השבטים הקדושים נולדו דוקא מלאה, שהיתה 'שנואה', כלשון הכתוב.

והנה "מעשה אבות סימן לבנים", וכל שכן ענין כה יסודי של הזיווג של יעקב אבינו - שהוא ביטוי לקשר של השי"ת ובני ישראל, וכל פרט ופרט במעשה זה 'ללמד על הכלל יצא': על כלל ישראל באופן כללי, ועל כל אחד באופן פרטי, וכמו שיתבאר בס"ד.

[ופשוט שאין מדברים על יעקב אבינו בעצמו וכו', אלא שהתורה היא וללמוד אנו צריכים, ויש לנו ללמוד מכל פרשה בתורה דרכי חיים, על דעת כל הצדיקים שסללו דרך בביאור פסוקי התורה כדי לקרב את ישראל לאביהם שבשמים.]

רחל ולאה - 'עלמא דאתגליא' ו'עלמא דאתכסיא'

נפתח סוגיא זו עם דברי הזוה"ק (ח"ב כט:) "רחל ולאה תרי עלמין נינהו, חד עלמא דאתכסיא, וחד עלמא דאתגליא". ועוד כתב (ח"א קנב.): "תרין עלמין אחסין יעקב, חד עלמא דאתגליא וחד עלמא דאתכסיא וכו', ובגין כך כל מלוי דלאה הוו באתכסיא, ודרחל באתגליא".

נמצינו למדים, שהעבודה של רחל שהיתה "יפת תואר ויפת מראה" נקראת 'עלמא דאתגליא', והיינו עבודה שנראית 'יפת תואר' - דרך של עלייה והצלחה בתורה וירא שמים, כלומר - עבודה שגם ב'אתגליא' רואים את מעלתה ופריה. דרך שכל יהודי עובד ה' רוצה ומתאווה אליה: לעלות ולהתעלות בתורה עבודה וגמילות חסדים, בדרך של 'מוסיף והולך', במסילה העולה בית קל.

לעומת זאת 'לאה' מבטאת עבודה של 'עלמא דאתכסיא', והיינו עבודת ה' שתועלתה היא ב'אתכסיא', בהעלמה והסתרה, במצבים שבהם האדם מרגיש מרוחק [-"שנואה לאה"], התורה איננה 'מאירה' לו, עבודת ה' באה לו בקושי, והוא מנסה ונופל, מתאמץ ונכשל, ואיננו רואה כלל מה הוא עושה ופועל בעבודתו.

"ביקש יעקב לישב בשלוה" - "ויהי בבוקר והנה היא לאה"

בדרך כלל האדם איננו מחפש עבודות של 'לאה'. כל יהודי נכנס בדרכי העבודה כשהוא מלא ברצונות ותוכניות, הוא מתכנן מה יהיה ואיך יהיה, מה ילמד ומתי יסיים, על איזו מדה יעבוד ומתי יוכל לסיים עם עבודה פלונית. לזה ייקרא שרצונו בעבודה של 'רחל' - 'עלמא דאתגליא'. ופשוט ואין צריך לומר שאין הכונה ח"ו שרצונו בהצלחות חיצוניות 'הנראות' לאחרים, אלא לעבודות שכל מהותן היא כבוד ה' באתגליא. תורה מצוות ומעשים טובים, בתכלית השלימות וההדר.

אולם [לפעמים] השי"ת מזכה את היהודי, "ויהי בבוקר והנה היא לאה". היהודי מוצא את עצמו בתוך מציאות מסויימת שכבר אין ממנה דרך חזרה, אך לא לכך התכוין. הוא רצה בעבודה מסויימת, שהיה נראה לו שבה יצליח, וכך יעלה ויתעלה, אולם השי"ת מכוון אותו לעולם הנסתר יותר, הפנימי. לעבודות שבחיצוניות לא תמיד ניכרת מעלתן, אבל באמת [ובאתכסיא] משם רוב בנין ומנין של קומת והארת הקדושה בעולם [-כשם שלאה היא זו שהעמידה את רוב השבטים הק'].

המשך בעמוד ג'

מספר ישיר לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 03-6171019

קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ

הבחירה מקרבת אותנו להשי"ת

הביטול המושלם שמגיע לאחר הבחירה

במתן תורה בחרו בני ישראל את הבחירה המכריעה בחייהם, וקיבלו על עצמם מרצונם "נעשה ונשמע" - לשעבד את כל חייהם לרצון השי"ת. באותה שעה הם זכו לגילוי הגדול של מעמד הר סיני, כשהקב"ה קרע את העליונים והתחתונים, והם ראו בעיניהם שהוא יתברך יחידי בעולם, כמו שנאמר "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד לה, רש"י).

מאז, בכל פעם שאנו מתגברים ועומדים בנסיון ובוחרים בטוב, גבורה זו נמשכת לנו מכוח כלל ישראל בהר סיני - כוחו של "נעשה ונשמע". כמו כן, אנו זוכים למעט מגילוי מעמד הר סיני, ומתוך כך מאיר לנו מעט מגדלותו היחידה והאינסופית של הבורא יתברך.

כלפי חוץ נראה שכח הבחירה מפריד את האדם מהבורא. הרי זה המקום שבו השי"ת מסתיר מאיתנו את העובדה שהוא הבורא והמנהיג של כל הברואים, ומטיל עלינו את החובה לבחור בכוחות עצמנו, כמו שנאמר (דברים ל יט): "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". השי"ת כביכול מושך את ידו ומוסר את ההנהגה בידינו, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לג:) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". וכדברי הרמב"ם (תשובה ה א): "רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו וכו', הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע", אנו לבדנו הבוחרים בטוב, ונדמה שאנו פועלים בכוחות עצמנו, כמציאות נפרדת מהשי"ת.

אולם הבחירה היא זו המביאה אותנו לשלימות האמונה והחיבור להשי"ת. דוקא אחרי שאנו עומדים בנסיון ובוחרים בטוב, אנו מגיעים לדרגה הגבוהה של ביטול להשי"ת. מגיעים להכרה המלאה שבאמת השי"ת הוא הכח האחד והיחיד בעולם, אפס זולתו.

מציאות זו אנו מרגישים במעברים האישיים שלנו. כשאדם מתחבט בנסיון קשה, בפרט כשהנסיון הוא בדבר שבסתר - בינו לבין קונו, אחרי שזוכה לנצח את יצרו ומתגבר לבחור בטוב, מאירה לו הבנה חדשה, והוא מוצא את עצמו מוצף ברגש של ביטול וקשר עמוק להשי"ת.

עת נסיון כזו מתרחשת, לדוגמא, כאשר אדם קצת רעב ניצב מול דבר מאכל מעורר תאבון, שאין לו את הכשרות המהודרת - עליה הוא מקפיד בדרך כלל, הוא יכול לסיים לאכול אותו ברגעים ספורים ואף אחד לא ידע מכך, ובליבו מחשבה משכנעת - "הרי רבים וטובים סומכים על ההכשר הזה לכתחילה" [ואולי גם הוא בעצמו נהג לאכול הכשר זה עד שהתחזק לאחרונה]. דוגמא נוספת - נסיון קשה לעצור בקרבנו הערה 'עסיסית' שיכולה להרשים את הנוכחים, אך עלולה לצער או להביך את אחד מהם [-דיבור לשון הרע, אונאת דברים], ואף אחד לא ידע מה עמד לנו על קצה הלשון וממה התאפקנו.

אלו רגעים קשים בהם האדם נמצא לבד, מתחבט בין שני הצדדים, והוא לבד המכריע. אך ברגע שהוא מתגבר ומסרב בתוקף להיכנע לפיתוי, ההתחבטות ותחושת האחריות הכבדה מפנות את מקומן לשלוה והקלה, והוא מוצף בהתרגשות. העומד בנסיון אמנם הקריב משהו, אך פתאום הוא מרגיש שהוא לא לבד, השם הגדול והטוב עמו, הוא הנהיג אותו וינהיג אותו הלאה לטובה. עכשיו, כשרגע הבחירה מאחוריו, מבין הוא היטב שהיה כחוט השערה בינו לבין הנפילה לעוון ח"ו, וכמה רע ומר היה אילו חלילה היה כושל ונופל, וכעת ברור לו שרק השי"ת ברוב חמלתו סייע בידו והציל אותו מן החטא, "שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". לכן ליבו מתמלא ברגשות אהבה, ביטול והודאה לרבונו של עולם שלא נתן למוט רגלו ושמר עליו בשעה הקשה, "כי יצפנני בְּסֻכֹּה ביום רעה, יסתירני בסתר אהלו".

"והלכת בדרכיו" - על ידי הבחירה

יש הבנה נוספת, יותר עמוקה, לקשר החדש שנוצר בינו לבין קונו כשעומד בנסיון. אדם יכול להשיג ולהעריך את מעשיו ותכונותיו של השני, רק אם יש לו בעצמו איזשהו קשר לענין זה. לדוגמא: ילד בתלמוד תורה לא יידע להעריך את מאמצי המלמד להכין את חומר הנלמד. אילו יטילו עליו פעם אחת להכין שיעור ולמסור אותו ברבים, יוכל להבין ולהרגיש קצת את גודל ההשקעה של המלמד, כיון שגם הוא כבר התנסה בדבר דומה, ומעתה יש לו מושג בזה, והוא יכול להבין ולהעריך את מאמציו של המלמד.

כמו כן, אין לנברא כל השגה בבורא יתברך, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה', כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם" (ישעיה נה ח-ט). אך כשיהודי מתגבר על נטייתו הטבעית בשעת נסיון ובוחר לעשות רצון ה', הרי הוא נוהג הנהגה אלוקית. הבחירה החופשית, באופן חופשי מכל טבע והכרח, היא כוח אלוקי, כוח הבורא!

לפתע מנצנצת ביהודי השגה מגדלות הבורא שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, הוא לבדו עושה לכל המעשים באופן חופשי, ומי יאמר לו מה יעשה ומה יפעל. יהודי שעומד בנסיון ומתגבר לא לעשות או לומר את מה שאסור, הפוך מטבעו, הוא מחדש הנהגה חדשה בבריאה שלא הושפעה מנסיבות קודמות. כעת יש לו הבנה כלשהי במשמעות "בורא" שהוא "עושה חדשות", המחדש בטובו תמיד מעשה בראשית! הוא מוצף בשמחה ואושר עמוק על שזוכה להיות קרוב ודבוק בבורא כה גדול. צפה בו תחושת הודיה: "אתה בחרתנו מכל העמים... וקרבתנו מלכנו לעבודתך". שמחה ממלאת את כל ישותו: "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו"!

תפילה והודאה לה' סביב כח הבחירה

בשעת נסיון, השי"ת מצווה עלינו לבחור בכוחנו בטוב, אך שלימות עבודת הבחירה היא כאשר אנו באים לידי ביטול והודאה להשי"ת אחרי הבחירה. לאחר שכבר יצאנו מנצחים במערכה, שוב ניתן להסיר את ההסתר, להכיר מי באמת היה המנצח. "אתה תומיך גורלי", הקב"ה הוא שהניח את ידינו על החלק הטוב. השם הכניס בלבנו לבחור לעשות ולומר את הדבר הנכון.

זהו גם הסדר שאנו קוראים בקריאת שמע, בשתי הפרשיות הראשונות - "שמע", "והיה אם שמוע" - האחריות מוטלת עלינו למסור את נפשנו לאהבת ה' ולקיום מצוותיו: "שמע ישראל... ואהבת את ה' אלקיך". התורה אף מזהירה אותנו: "והיה אם שמוע..." - שאם אכן נשמע למצוות ה' לאהבה אותו ולעבדו, ה' ישלח שכרנו, ולהיפך ח"ו "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם... וחרה אף ה' בכם" - ה' יעניש בחומרה את העוברים על דבריו.

לאחר שקיבלנו עלינו עול מלכות שמים ועול מצוות, אנו קוראים את הפרשה השלישית - "ויאמר" - פרשת ציצית, בה מגלה לנו הקב"ה שהוא הנותן לנו עם מצות הציצית את הכח לא לתור אחרי לבבנו ואחרי עינינו. הפרשיה מסתיימת במילים: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים" - השי"ת הוא המוציא אותנו ומציל אותנו מכל צר ומיצר. אמת זו מתגלה אלינו אחרי שאנו בכוחנו בחרנו להשתעבד להשי"ת.

מציאות היהודי היא כולה תפילה, ביטול להשי"ת. אנו מתפללים לקב"ה לפני נסיון, "שתרגילנו בתורתך, ודבקנו במצותיך, ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועוון... וכוף את יצרנו להשתעבד לך...", "אבינו אב הרחמן, המרחם, רחם עלינו, ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל... לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך...", ומבקשים מהשם "אנא, רבונו של עולם, עזור לי להתחזק ולהתגבר בנקודות הנסיון שלי, טהר ליבי לעבדך באמת!"

בשעת נסיון אנו משתמשים בכח הבחירה שלנו, 'בוחרים' בתפילה להשי"ת שיעזרנו לעשות רק את הטוב והישר בעיניו, "הורני ה' דרכך ונחני בארח מישור", "אנא, רבונו של עולם, תן לי את הכח להתגבר לעשות רצונך!"

ואחר הנסיון אנו חוזרים ומודים להשי"ת - "ארוממך ה' כי דליתני... חייתני מירדי בור", אנו מודים על חסדיו אלינו: "עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך". אנחנו מכירים בכך שהקב"ה הוא הנותן בנו יצר טוב לבחור לעשות את רצונו.

עבודת התשובה - הבחירה בטוב גם לאחר מכשול

כשיהודי חלילה נכשל ונופל לחטא, מלבד הפגם הנורא של מעשה העבירה עצמו ר"ל, נפגם כח הבחירה שלו. השי"ת בוחר בכל יהודי ומשריש בו כח אלוקי לבחור בטוב נגד טבעו. אך כשיהודי נכשל בבחירתו ונגרר אחרי נטיותיו הטבעיות, נפגם ונחלש בו כח הבחירה האלוקי ח"ו. הוא התנתק מהבורא והפך לנברא מוגבל, שנמשך אחרי טבעו ויצריו. קשה לו מאד, ממקומו זה, לגלות ולהתחבר לכח הבורא שטמון בו.

בכך יובנו דברי חז"ל (משנה אבות ד ב) "מצוה גוררת מצוה, ועבֵרה גוררת עבֵרה". כשיהודי מתגבר על יצרו לקיים את מצות ה' - מתגלה כח הבחירה שבו, והוא יכול בקלות להתגבר על טבעו, לבחור בטוב ולקיים עוד מצוות. אך מאידך, אדם שנכשל ועבר עבירה - נחלש בו כח זה, הוא מרגיש כבול אחר טבעו ויצרו הרע, ולכן הוא עלול מאד להיגרר לעבירה נוספת, חלילה.

אף על פי כן, עלינו לדעת שמצב זה הוא ההסתר והמחיצה שגרם החטא - "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם וחטאותיכם הסתירו פנים מכם

משמוע" (ישעיה נט ב). אך באמת רבונו של עולם קרוב אלינו תמיד, "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח". עדיין הקב"ה עומד אחר כתלנו, בוחר בנו ומצפה לנו, ומצווה אותנו: "ובחרת בחיים". במצב זה הוא מורה לנו: "ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך... ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו" (דברים ד כט-ל). הבחירה שלנו כעת היא לקיים את מצות התשובה, והשי"ת נותן לנו את הכח לעשות זאת.

עלינו להתוודות לפני השי"ת ולומר: "רבונו של עולם, נכשלתי, טעיתי שעשיתי כך וכך, לא אעשה זאת יותר", כפי שבתפילה אנו פונים לה': "סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלכנו כי פשענו".

קשה מאד להודות בכשלון בפה מלא, אך בדיוק כך אנו מתקנים את החטא. כשאנו בכל זאת מתגברים בכל כוחנו ושבים אל השי"ת בניגוד לטבענו, אנו חוזרים ומגלים את כח הבחירה האלוקי שבנו, ומתקנים את פגם החטא. השי"ת הוא "א-ל טוב וסלח... חנון המרבה לסלוח", ה' משיב אותנו אל חיקו, שוב מגלה את קרבתו אלינו, ומחדש את כוחו בתוכנו ברחמיו המרובים עלינו, "ומודה ועוזב ירחם".

עם ישראל הוא עַמו הנבחר של הקב"ה, השי"ת בורא ומחדש את העולם רק בעבורנו. בכל מקום או מצב בו נמצא יהודי, בוחר בו ה' ונותן לו את האפשרות ואת היכולת להתקרב אליו יתברך, ומשם לגלות את כבודו יתברך בעולם.

• המשך מעמוד א' •

רחל מוסרת את הסימנים ללאה - 'יודעי שמך' לפני 'לומדי תורתך'

והנה חז"ל מספרים לנו שרחל מסרה את הסימנים ללאה. ויש לבאר נקודה יסודית זו בדרכי העבודה - שבאמת גם העולם הנגלה [והחיצון, בתורת ערכין], 'נכנע' בפני העולם הפנימי. והיינו שגם העבודות 'הנגלות' צריכות לבוא לנקודה הפנימית, לעולם הנסתר, לבחינת לאה.

וכעין מה שכתב הגר"א בפירוש נוסח התפילה "ונהיה אנחנו וצאצאנו וכו' יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה", שלכאורה היה מסתבר להקדים את "לומדי תורתך" ל"יודעי שמך", שהוא העסק בשמות הקודש ופנימיות התורה וכו', וכתב הגר"א שלכן הקדימו את "יודעי שמך", שכן ההבנה השלימה והאמיתית בתורה [-"לומדי תורתך"] יכולה להיות רק אחרי שהאדם זוכה להארה והבנה פנימית [-"יודעי שמך"].

וזה מה ש'רחל' מוסרת את הסימנים ללאה', כלומר שהיא מבינה שהשלימות היא דיקא כשנכנסים בעבודת ה' בהסתכלות עליונה יותר, לא רק מצד ההבנה של האדם, לפי ראות עיניו והבנתו - 'עלמא דאתגליא', אלא דיקא מתוך עבודת ה' באופן פנימי יותר, 'עלמא דאתכסיא', בחינת לאה.

מעברי החיים של היהודי דבר יום ביומו

כאשר נתבונן נראה, שמעברים אלו מקיפים את כל מציאותו של איש הישראלי ואת מהלך ימי חייו עלי אדמות.

שכן אין מדובר רק על 'תחילת העבודה' - כאשר האדם מחליט לקבל על עצמו עול תורה ומצוות, ואז יש לפניו שתי דרכים - 'רחל' ו'לאה' וכו'. אלא שענין זה יכול להתעורר בלב של איש הישראלי שוב ושוב, בכל יום מחדש, או בכל תחילת שנה וכדו' - בכל 'התחדשות' בעבודת ה', יהודי יכול לחשוב שעד היום הוא כנראה לא 'באמת' רצה, ולכן לא עלתה בידו. אולם כעת יעשה כך וכך, ובודאי יצליח בעבודתו. הרי כבר 'למד' - על בשרו - את השיטות והדרכים של ה"מלך זקן וכסיל", והוא יודע ממה להיזהר ולהישמר.

אך כשם שיעקב אבינו ידע שהוא עומד מול לבן הרמאי, ולכן הוא נקט את כל העצות כיצד להישמר מפניו, וכל זה לא עזר לו - כמו כן יהודי יכול לראות איך הוא שוב ושוב מנסה לעבוד את ה' בדרך שנראית לו הכי מתאימה וראויה, לפי עניות דעתו, דרך של עליה אחר עליה, והוספה אחר הוספה. אך "ויהי בבוקר והנה היא לאה" - השי"ת מסבב כל הסיבות ומביאו יותר ויותר פנימה, לעלמא דאתכסיא'.

ומתוך כל המעברים הללו זוכה יהודי להבין שעבודת ה' איננה רק כפי שנראה לעניות דעתו, בחינת 'עלמא דאתגליא', אלא שיש סוד הגנוז במעברי חייו, ולהשי"ת יש נחת רוח ממנו בקיום חלקו בתכלית הבריאה וקיום העולם גם בהיותו מצבים שנראים לו חסרי חן והדר, כשאיננו רואה הצלחה בעין בשר, מקומות בהם הוא חש בבחינת "שנואה לאה", אך הוא ממשיך בעבודתו את קונו, וגם שם הוא עושה לו יתברך דירה בתחתונים.

מכון שבתך

רסיסי אור על סדר הדף היומי

ערכין – גילוי הערך הפנימי של היהודי | החילוק בין 'ערך' ל'סדר' | העמדה והערכה בפני בית דין – גילוי הערך הפנימי של יהודי בכח הצדיקים

הכל מעריכין (ערכין ב.).

במצות ערכין התחדש בתורה שיש לכל אחד ואחד שווי וערך פנימי, שאיננו תלוי כלל בכוחו או במעשיו החיצוניים, והאומר 'ערכו עלי' צריך להביא להקדש סכום הקצוב בתורה, בשונה מ'דמי עלי' ששמים את האדם לפי שוויו להימכר כעבד בשוק.

בדברים אלו יש לבאר מה שמסכת ערכין באה אחרי מסכת בכורות, שכן אחרי שלומדים שיש לבכורות קדושה יתירה, יש להאיר ולהזכיר שבאמת בכל יהודי יש קדושה עליונה, שאינה תלויה במעשיו ועבודתו, אלא היא מושרשת בו מעצם קדושת נשמתו ומהיותו מזרע אברהם יצחק ויעקב [ומה שלפי שיטה אחת יש גם לגוי ערך, היינו כשם שגוי יכול להביא קרבן עולה, שבודאי אין זה באותה דרגה של ישראל, אלא כערך של בי"ע כלפי אצילות, ואכ"מ].

וכדי לבאר את הלשון 'ערך' נקדים את דברי המדרש תנחומא (פרשת בחוקותי) שמשווה את ענין 'ערך נפשות' למה ש'מעריכים' את המנורה הטהורה, כמו שנאמר (שמות כז כא) "יערוך אותו אהרן ובניו", וכמו כן נאמר בשולחן (שם מ כג) "ערך לחם". ולכאורה הדברים טעונים ביאור, הרי בפרשת ערכין הכוונה לכסף הקצוב לכל אחד לפי ערכו הפנימי, ו'ערך' שנזכר בפרשיות המקדש הכוונה ל'ערך' מלשון סדר. ואכן, איתא בירושלמי (נזיר ב א) שהאומר "סידורו עלי" הרי זה כאילו אמר "ערכו עלי", ומבואר שוב שיש קשר בין 'ערך' ו'סדר'. והדבר אומר דרשני.

ולהבנת הדברים נבאר את החילוק בין 'סדר' ל'ערך': 'סדר' הינו דבר הניכר לעין מיד, בהשקפה ראשונה, כאשר כל דבר מונח על מקומו. אולם 'ערך' מבטא סדר פנימי, שאיננו ניכר מיד בהשקפה הראשונה. וכעין הלשון 'עריכת השולחן', שאין הכוונה ל'סדר' פשוט וחיצוני - שכל דבר יהיה מונח במקומו ותו לא, אלא לסדר מסויים, שגם אם בעיני האדם העומד 'מבחוץ' הוא נראה 'שלא כסדר', הרי שבעיני 'בעל הבית' יש לצורת שולחן זו חן, ולכן היא נחשבת 'מסודרת' ונאה בעיניו. וכמו כן בעניננו, המושג 'ערכין' מבטא שווי וחן פנימיים, שאינם ניכרים תמיד בהשקפה ראשונה. וכמו שנתבאר שה'ערכין' אינם כפי שווי האדם להימכר בשוק, שזה ענין חיצוני, אלא ענין פנימי, שאיננו ניכר בהשקפה ראשונה [ויש לומר זה גם ענין עריכת השולחן והמנורה, שיש בכך הבנה פנימית, למעלה מדעת בני אדם].

[וכן איתא בספה"ק בביאור דברי חז"ל ש"אביי הוה מסדר סדר המערכה", שכן כל עבודת המקדש לא היתה בסדר המובן מאליו בהשקפה ראשונה, כגון מה שעצרו באמצע הטבת הנרות, ואחר כך חזרו להשלמת עבודת הטבת הנרות. וכן המעבר בין 'עבודת פנים' ל'עבודת חוץ' וכו' - שכל זה מבטא שאין כאן 'סדר' רגיל, אלא 'מערכה'. וכמו כן עצם הכנת ה'מערכות' שעל גבי המזבח היתה כרוכה בסדר סבוך (עי' רמב"ם תמידין ומוספין ב ז), בשונה מ'סידור שני גזרי עצים' שהיתה עבודה פשוטה ו'מסודרת'.]

בדברים אלו יש ליישב מה שתמה הגרי"ז (ערכין ז:), שמפשט הפסוקים משמע שבכל התחייבות של 'ערכין' צריכים 'העמדה והערכה' לפני הכהן [דהיינו בית דין - רמב"ם ערכין א כא], ולכאורה קשה, בשלמא כשדנים דין 'הישג יד', בעינן הערכה כדי לשום כמה הוא יכול לשלם, אבל מדוע בכל פעם צריכים 'העמדה והערכה' לפני בית דין, הלא אין כאן ספק כלל וזיל קרי ביה רב.

ובספר 'הערות' למרן הגרי"ש אלישיב ביאר שצריך הערכה כדי לידע כמה שנותיו של אדם, [ומביא שם מרש"י ד: ד"ה כמפרש - שאין אנשים בקיאין בכך], ובשו"ת הרדב"ז (ב' אלפים סי' קפו) משמע שהוא גזירת הכתוב. ולפי מה שנתבאר יש לומר, שיסוד ענין הערכין הוא לקשר את האדם אל שורשו העליון, ולכך צריכים להגיע לכח הצדיקים, חכמי ישראל, שיכולים להעניק ליהודי את היכולת להסתכל על עצמו באופן נעלה יותר ופנימי יותר, שלא כפי ערך מעשיו החיצוניים, ולכן צריך העמדה והערכה בפני הבית דין.

דברי תורה עשירים במקום אחד

יחוד השבת: 'יחוד השבת' ח"ג מלאכת הלש.

אשיחה בחוקיך: אשיחה בחוקיך תשע"ב שיחה ג.

קומי אורי כי בא אורך: 'אותך אבקש' ח"ב.

מכון שבתך: 'פרחה הגפן' פרשת בחוקותי.

מי האיש: 'פלאות עדותיך' פרשת ויצא, 'ואביטה' על תיקו"ז עמוד מא, 'אשיחה בחוקיך' פרשת וישלח תש"פ שיחה ב', ושם פרשת חוקת תשע"ט שיחה ב.

החפץ חיים: 'מרפא לשון' עמוד תקצ.

אוהב ימים לראות טוב: קול הלשון, שיעור מס' 39155583.

מִי הָאִישׁ
הצצה לדמותו של אחד מאישי התנ"ך המוזכרים בפרשה

"יעקב שהלך בתומו – נזדמנה לו רחל ולאה בלהה וזלפה. כולן משפחה אחת הן, ונחלה אחת" (מדרש משלי פרשה יה)

ארבעת הנשים של יעקב אבינו | זה לעומת זה – ד' הנשים של עשיו ושל עוג מלך הבשן | יעקב אבינו אשר "קראו בית" מתעסק בסוד 'בית' התפילין המרובע

בפרשת השבוע מסופר שיעקב אבינו נשא ד' נשים, ובאמצעותן הקים את קומת הקדושה ואת בנין עם ישראל בתוך מקום הטומאה, בבית לבן הארמי.

ואיתא בכתבי האריז"ל, שלכן ארץ מצרים מכונה בתורה "כור הברזל" (דברים ד כ), שכן כשם שיעקב אבינו זכה והוליד את י"ב השבטים בתוך מקום הקליפות, בבית לבן הרשע, כמו כן יצירת האומה הישראלית היתה בגלות מצרים, 'ערות הארץ'. וזה הרמז בתיבת 'ברז"ל, שהוא ר"ת 'בלהה רחל זלפה לאה' [ואמנם הד' אמהות הם 'שרה רבקה רחל לאה' (ברכות טז:), אך יש בחינה שבה מונים את ד' נשות יעקב אבינו, שמהן נולדו השבטים, והן שהקימו את צורתו של כלל ישראל].

והנה בהשקפה ראשונה ובפשטות נראה שיעקב אבינו רצה לישא את רחל, אולם על ידי לבן הארמי התגלגל הדבר שהוא נשא גם את לאה. ובהמשך הוא נשא את השפחות כיון שרחל לא נפקדה, ולכן היא אמרה לו "הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה" (בראשית ל ג). ובהמשך הלכה לאה בעקבותיה – "ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה שפחתה ותתן אותה ליעקב לאשה". נמצא לכאורה, שיעקב אבינו מצדו היה נושא רק את רחל, והוא נשא את לאה בגלל הרמאות של לבן, והוא נשא את השפחות כדי שרחל ולאה יזכו להוליד וכו'.

אמנם באמת יש בדבר מסודות הבריאה, ולפני שניכנס בסודם של דברים, נקדים ונראה ש"זה לעומת זה עשה אלקים", וכשם שיעקב אבינו נשא ד' נשים: ב' נשים וב' שפחות, כמו כן אנו רואים אצל עשיו אחיו, שבתחילה נשא ב' נשים [עיקריות] – "את יהודית בת בארי החתי ואת בשמת בת אילון החתי" (בראשית כו לד), ואחר כך נשא גם את מחלת בת ישמעאל, ובילקוט ראובני איתא שנשא עוד אשה, ויחדיו הם ד' אמהות של השדים – כח היפך הקדושה.

ובהמשך הדורות אנו רואים שוב ענין זה אצל עוג מלך הבשן, שנאמר עליו (דברים ג יא) "הנה ערשו ערש ברזל". וכשם שאצל יעקב אבינו שהיתה "מטתו שלימה" (ויק"ר לו ה), נשותיו נרמזות ב"כור הברזל" כנ"ל – כך גם מוזכר בתורה "ערש ברזל" על עוג מלך הבשן, וגם עליו איתא בכתבי האריז"ל שהיו לו ד' נשים [ויש כמה גירסאות בשמותיהם: או 'אגר"ת מחל"ת לילי"ת נעמ"ה, או סגיר"ה צרעי"ה לילי"ת נעמ"ה].

ובסודם של דברים יש לומר, שאצל יעקב אביו נשלמה הצורה של עם ישראל, וסדר הזיווג שלו הוא דוגמא ומרכבה לשלימות קומת הקדושה. ואמרו חז"ל (פסחים פח.) ש"יעקב קראו בית", דהיינו שיעקב אבינו המשיך בבריאה את השראת השכינה בשלימות, באופן של 'בית' והתיישבות [אורות בכלים – יעקב אבינו מידת התפארת הממזגת את החסד והגבורה]. ומובן בזה שייכות הדברים לד' נשים דיקא. שכן השלימות של השראת השכינה נעשית בנישואין, שבהם נשלמת הארת הנשמה בגוף, בבחינת דירה בתחתונים. וענין זה שייך דיקא למנין ד', שמבטא צורה שלימה של 'בית', והיינו צמצום והגבלה – התיישבות אורות בכלים. וראה עוד, שמבואר בחז"ל (סוכה ג.) לגבי כמה וכמה הלכות שההגדרה של 'בית' חלה רק מד' אמות ואילך, והיינו כמו שנתבאר שה'בית' שייך למנין ד' דיקא.

וראה עוד, שאצל יעקב אבינו אנו רואים התעסקות בסודות התפילין, שיש בהם ד' פרשיות, והם נקראים 'בית', וגם צריך שהם יהיו מרובעות דיקא, והיינו כמו שנתבאר שהריבוע מבטא את המנין ד', ואת התיישבות והארת הקדושה למטה, נשמה בגוף, דירה בתחתונים.

הֶחָפֵץ חַיִּים
הסתכלות פנימית על שמירת הלשון מתוך פרשת השבוע

בקשת יעקב אבינו ש"יהיה אלקים עמדי ושמרני" מלשון הרע – שורש לגאולה העתידה שתהיה ביום ה"כמוס עמדי"

בפרשת השבוע מסופר על יציאתו של יעקב אבינו מארץ ישראל לבית לבן הארמי, ובדרך הוא נודר: "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגו'" (בראשית כח כ). ואמרו חז"ל (ב"ר ע ד): "ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך – מלשון הרע".

והנה מעשה אבות סימן לבנים, ויציאת יעקב אבינו מארץ ישראל לחו"ל היא כשורש ובית אב ליציאת בני ישראל לגלות – לבית 'לבן הארמי', דהיינו למקומות החושך וההעלמה, עד כי יחוס ה' וירא בעני עמו, וישיב את בני ישראל למקומם בקרוב בימינו.

ובזה יובן שייכות הדברים לשמירת הלשון, שהרי הגלות הארוכה בה אנו נתונים היא בעוון חטא הלשון [כמבואר בהקדמת ה'חפץ חיים'], ומובן אפוא מה שיעקב אבינו מבקש "ושמרני – מלשון הרע", שכן כשם שהחורבן והגלות הם בעוון לשון הרע, כמו כן התיקון והבנין תלויים בשמירת הלשון בזמן הגלות. ולכן 'בדרך לגלות' הזמן והמקום גרמא לבקש ולהעתיר על שמירת הלשון.

ויש להוסיף ולרמז ענין זה בלשון "אם יהיה אלקים עמדי", שכן על הגאולה העתידה נאמר "הלא הוא כמוס עמדי", ומעתה יש לומר שיעקב אבינו בדבריו מרמז ומבקש מהשי"ת שישמור את בני ישראל במהלך הגלות הארוכה, שיזכו לתקן את חטא הלשון, ואזי יזכו לגאולה השלימה ה"כמוס עמדי".

ויש לבאר עוד את שייכות הכתוב "אם יהיה אלקים עמדי" לתיקון חטא הלשון ולגאולה העתידה – שהנה החטא השורשי בבריאה היה חטא הלשון, כאשר הנחש הקדמוני דיבר על השי"ת באוזני אדם וחוה, ובכך גרם לפירוד ביניהם, שאת תוצאותיו אנו מתקנים עד עצם היום הזה. ולעומת זאת בשמירת הלשון זוכה האדם להיות דבוק בקונו [כקודם החטא].

ומעתה יאיר לשון הכתוב "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני", כלומר שעל ידי שמירת הלשון [-"ושמרני"] זוכה האדם להתנתק מהרע ולדבוק בהשי"ת – "יהיה אלקים עמדי", ובכך נזכה לאור הגאולה, הן הכללית והן הפרטית, "קרבה אל נפשי גאלה".

אֶהֱבִי יָמִים לִרְאוֹת טוֹב
ימי הילולא – ראיית הטוב וקירבת ה' במשנתם של צדיקי הדורות

ר' שלמה ב"ר יחיאל לוריא זיע"א, המהרש"ל | י"ב כסליו של"ד

המהרש"ל היה מגדולי ישראל בדורות הקודמים, וכתב האבני נזר (יו"ד א כב) שהוא היה "גדול האחרונים", והיה כוחו גדול מאד בתורה, כמו שאפשר להיווכח בתשובותיו, ובספרו 'ים של שלמה', וכמו כן הוא שלח להעיר לרמ"א על מה שהביא מספרים מסויימים, והרמ"א בתשובתו אליו עונה לו בכבוד ויקר מופלאים, כמו שנדפס בתשובות הרמ"א סימן ז.

וביותר יש לציין את השפעתו הברוכה של המהרש"ל על לימוד הש"ס של כל אחד ואחד, עד ימינו אנו, כמו שכתב ה'חתם סופר' בהסכמתו לספר 'צוהר לבנין' שבא ליישב את כל תמיהות המהרש"א על המהרש"ל, וז"ל: "ותרב חכמת שלמה מכל בני קדם, קדמתה בשנים קדמוניות ש"ס דפוס באסיליאה ולובלין, שהיתה מלאה קמשונים וטעויות, והגאון הזה ז"ל טרח ויגע ותיקן רוב הטעויות בש"ס, ועשאה כקופה שיש לה אוזניים, אומנם שכל אנושי יש לו גבול ותכלית, על כן בגליון הגהות האלו חידושיו מועטין, כי די לו במה שליבן וסילת הש"ס מאבני מכשול. ובא אחריו המהרש"א ומצא לפניו הש"ס כשולחן ערוך ומלובן, על כן גברה ידו לשדד עמקים בחריצותו וזך שכלו, וה' הניח לו איזה מסכתות שלא הגיה מהרש"ל, כגון מנחות ובכורות, שם עשה המהרש"א פעולת המהרש"ל להגיהה, ושם קם שכלו ועמד במקום שעמד ולא העמיק יותר, להראות העמים והשורים שרי התורה כי המהרש"ל כל יכול ולא קצרה ידו".

והנה מסופר, שהגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל, העיד מה שקרא בפנקס העיר לובלין [שהיה מונח בבית גנזי ה'אמרי אמת' זי"ע], שפעם אחת התיר המהרש"ל עגונה אחת לשוק, בניגוד לכמה מגדולי ישראל שחלקו עליו. ותיכף לאחר שנישאה – מת בעלה, ותהום כל העיר וכו'. אך המהרש"ל לא חשש ולא נרתע, וכתב אגרת מיוחדת, אותה ביקש להניח על קבר ה'נפטר', שם כתב: "לכבוד ידידי מלאך מט"ט, ראש מתיבתא דרקיעא", ובהמשך סיפר את כל אשר קרהו, וסיים שכיון שהוא פסק כדרכה של תורה, אשר "לא בשמים היא", לכן הוא מבקש להחזיר את ה'נפטר' לארץ החיים, וחתם: "ידידך שלמה". וכך הוה. אולם עדיין לא באה הפרשה אל סיומה, שכן הכלה [העגונה – האלמנה] חששה לחיות עם בעלה, אחר שראתה שהוא לא היה בין החיים, ומאורע זה השפיע עליה פחד ומורא הימנו, וגזר המהרש"ל על שר השכחה, ונשתכח המעשה מלב כל אנשי העיר. את כל זה כתב המהרש"ל עצמו, וסיים: "כתבתי את כל זה לזכרון דברים, כדי שלא תשתכח ותהי לזכרון, וגדול אות האחרון – של השכחה – מן הראשון".

ממעשה זה אנו למדים על גדלותו העצומה של המהרש"ל, אך בנוסף לזאת יש לנו ללמוד ממעשה זה על כוחו של כל אחד ואחד מישראל, שהרי 'סיפורי צדיקים' ללמד על הכלל יצאו. ובעניננו, על כל יהודי העוסק בתורה לדעת את כוחו הגדול: שאמנם הוא בא לעסק התורה כ'מקבל', מלמטה, וחפץ ומשתוקק להתקרב להשי"ת ולדבוק בו באמצעות התורה הקדושה. אולם יש ליהודי לדעת גם את כוחו הגדול להשפיע על הבריאה כולה, התלויה בכוחם של כלל ישראל, ובייחוד בכוחם של העוסקים בתורה הקדושה, המשתדלים מערכות תבל בתורתם, וכל הבריאה מסורה בידם.

להנצחות הארות ולכל עניני הגליון: 0527639930 | 639930@gmail.com | ניתן לקבל את העלון דרך הפקס במערכת 'אוצר הגליונות', במס' 023132641 קוד עלון:5187